Vilka faktorer kan förklara gymnasieelevers frånvaro?

Rapport nr 2 från Lindeskolans Hälsoenkät

Bakgrund

Ett samarbetsavtal mellan Lindeskolan och forskargruppen Center for Health and Medical Psychology (CHAMP) på Örebro universitet vad gäller hälsoenkäter startades hösten 2006. Samarbetesavtalet handlade kort om att alla elever i årskurs 1 till 3 ska följas över 3 år via en hälsoenkät (2006 till 2009). Ett viktigt syfte med hälsoenkäten är att över tid undersöka hur både ohälsa och hälsa utvecklas genom att undersöka en bred bas av både fysiska och psykiska symtom.

Rapport nr 2 från Lindeskolans hälsoenkät redovisar resultat från analys utifrån frågeställningar om frånvaro i enkäten. Valet av analys av faktorer gällande frånvaro gjordes av representanter för Lindeskolan tillsammans med forskargruppen CHAMP med anledning av ämnets aktualitet både lokalt och på nationell nivå.

Gymnasieskolans utbildningar i Sverige är frivilliga och omfattas inte av skolplikten som grundskolan gör. Dock kan det för ungdomar i dagens västerländska samhälle få allvarliga konsekvenser om de inte fullföljer gymnasiestudierna, bland annat i form av svårigheter att få arbete i framtiden. Vidare är närvaro en viktig och central förutsättning för att kunna uppnå lärandemålen i en utbildning och därmed på sikt även en möjlighet för att kunna utbilda sig vidare på universitetsnivå om en person så önskar. I en nyligen publicerad rapport från Skolverket pekar författarna på att ”Omfattande frånvaro är en tydlig indikation på allvarliga problem i skolan och för det enskilda barnet” och de konstaterade också efter en genomgång av tidigare undersökningar som gjorts vad gäller frånvaro att ”… långvarig ogiltig frånvaro ofta startat som ströfrånvaro” (Skolverket, 2010). Detta sammantaget pekar på vikten av att undersöka grad av frånvaro och dess orsaker.

I denna rapport undersöktes grad av frånvaro genom följande fråga: Har du varit borta en hel dag från skolan – *under de 3 senaste månaderna?* Måttet delades in i *Låg frånvaro* (Nej det har inte hänt, det har hänt 1 gång till det har hänt 2-3 gånger) och *Hög frånvaro* (4-10 gånger till mer än 10 gånger). Denna indelning gjordes med tanke på att försöka närma sig begreppet ”omfattande frånvaro” som användes i Skolverkets rapport (2010). Dock är det viktigt att notera att vi inte med denna fråga kan avgöra om frånvaron är ogiltig eller inte. I tillägg tar vi inte heller ställning till detta.

Syfte med föreliggande rapport

Huvudsyftet med denna rapport är att undersöka vilka faktorer som har ett samband med en hög grad av frånvaro över tid.

Mer specifikt kommer vi att undersöka de följande frågeställningarna:
1a) Hur många av gymnasieungdomarna på Lindeskolan har i Hälsoenkäten angett en hög grad av frånvaro för respektive perioden ht2007/vt2008 och ht2008/vt2009?
1b) Finns det någon könsskillnad i frånvarograd?
2) Vilka faktorer under perioden 2007/2008 har ett samband med en hög grad av frånvaro (4-10 ggr eller mer än 10 ggr under 3 månader) ett år senare under perioden 2008/2009?

Vilka faktorer valde vi för att undersöka närmare?

I två av Skolverkets rapporter (Skolverket, 2008; 2010) som handlar om ogiltig frånvaro och dess orsaker tas både social ångest och att bli trakasserad av skolkompisar upp som några orsaker till ogiltig frånvaro. Viktigt att notera är att dessa faktorer i andra studier i sin tur båda har varit associerade med depressiva symtom samt att social ångest även har visat sig vara en riskfaktor för att senare utveckla depressiva symtom (Rapee & Spence, 2004). Även huvudvärk har rapporterats vara en bidragande faktor till ökad ogiltig frånvaro som i sin tur har visat sig vara relaterat till både depressiva symtom, social ångest och att vara utsatt för trakasserier. Det har i Skolverkets rapporter (2008; 2010) inte visat sig vara någon skillnad mellan tjejer och killar i grad av ogiltig frånvaro. Dock är båda dessa rapporter gjorda på grundskolan i årskurs 7 till 9 och inte på gymnasienivå.

Vanliga strategier för att minska ett obehag på kort sikt är t ex att inte närvara vid en situation som väcker obehag eller att använda sig av alkohol som ett slags självmedicinering för att dämpa obehaget. Emellertid så kvarhåller denna undvikandestrategi problem på längre sikt. Detta brukar benämnas som negativ förstärkning och har funnits vara en av de vanligaste mekanismerna som kvarhåller problem av olika slag både av psykisk och av fysisk art (Harvey, Watkins, Mansell, & Shafran, 2004). Utifrån detta blir det intressant att undersöka om de som har rapporterat att de har en hög grad av frånvaro i högre grad dricker alkohol så att de har blivit berusade än de som rapporterar en låg grad av frånvaro. *Sammantaget så har vi tänkt undersöka om social ångest, nedstämdhet, upplevelse av att vara mobbad, huvudvärk, ont i magen, om en elev har druckit alkohol så att han/hon har blivit berusad och om kön har ett samband med hög grad av frånvaro (4-10 ggr eller mer än 10 ggr under 3 månader) ett år senare.*

Slutsatser

- Tjejer och killar angav en hög grad av frånvaro i lika stor utsträckning vid båda tidpunkterna (ht2007/vt2008 och ht2008/vt2009). Detta mönster stämmer med det som har observerats på en nationell nivå.
- För både tjejer och killar ökade risken för att de ett år senare skulle ange en hög grad av frånvaro om de vid tidpunkt 1 (ht2007/vt2008) drack sig berusade i hög grad, rapporterade en hög grad av frånvaro samt var nedstämda.
- Det var lite förvånande att inte upplevelse av att vara mobbad och social ångest ökade risken för hög grad av frånvaro över tid eftersom det i tidigare studier har rapporterats ett samband mellan dessa faktorer. En möjlig förklaring kan vara att det endast är när mobbning och social ångest leder till nedstämdhet som de utgör en ökad risk för hög grad av frånvaro.

Kommentarer till slutsatser

Utifrån denna rapport framstår det som väldigt viktigt att identifiera och uppmärksamma de ungdomar som är borta från skolan, dricker alkohol så att de blir berusade samt är nedstämda för att kunna hejda en fortsatt ökning av frånvaro från skolan. Detta är extra viktigt eftersom gymnasieutbildning i dagens samhälle är centralt för om en person ska kunna ha en möjlighet till fortsatt utbildning och framtida jobb.

Underlag för slutsatser

1a) Hur många av gymnasieungdomarna på Lindeskolan har i Hälsoenkäten angett en hög grad av frånvaro för respektive perioden ht2007/vt2008 och ht2008/vt2009?

1b) Finns det någon könskillnad i frånvarograd?

Sammanlagt deltog 849 gymnasieelever av 1101 (77,1 %) i datainsamlingen ht2007/vt2008 och 762 gymnasieelever av 1050 (72,6 %) gymnasieelever deltog i datainsamlingen ht2008/vt2009.

Av samtliga elever angav ca 14 % (119 elever) att de under perioden 2007/2008 hade haft en hög grad av frånvaro (varit borta en hel dag från skolan 4-10 ggr eller mer än 10 ggr under 3 månader). Vad gäller perioden 2008/2009 så var motsvarande siffra 22 % (167 elever). De elever som gick på Lindeskolan vid båda tidpunkterna uppvisade en märkbar ökning av frånvaro från tidpunkt 1 (ht2007/vt2008) till tidpunkt 2 (ht2008/vt2009). Emellertid angav tjejer och killar ingen skillnad i grad av frånvaro vid någon av tidpunkterna vilket går i linje med vad nationella rapporter från Skolverket har funnit (2010).

2) Vilka faktorer (social ångest, nedstämdhet, upplevelse av att vara mobbad, huvudvärk, ont i magen, om en elev har druckit alkohol så att han/hon har blivit berusad och kön) under perioden 2007/2008 har ett samband med en hög grad av frånvaro (4-10 ggr eller mer än 10 ggr under 3 månader) ett år senare under perioden 2008/2009?

En logistisk regressionsanalys gjordes för att bedöma betydelsen av de tidigare nämnda faktorernas sannolikhet för att gymnasieeleverna skulle ange en hög grad av frånvaro över tid.

Faktorerna var de följande:

- Social ångest
- Nedstämdhet
- Upplevelse av att vara mobbad
- Huvudvärk
- Ont i magen
- Om en elev har druckit alkohol så att han/hon har blivit berusad
- Kön

Om vi även tar med grad av frånvaro vid tidpunkt 1 (ht2007/vt2008) i modellen så innehöll den totalt 8 prediktorer/faktorer.

Modellen som helhet var signifikant vilket indikerar att modellen hade möjlighet att skilja mellan de gymnasieelever som angav hög respektive låg grad av frånvaro. Av prediktorerna bidrog druckit alkohol så att eleven blivit berusad i hög grad (4-10 ggr eller mer än 10 ggr under 3 månader), högre grad av nedstämdhet och hög grad av frånvaro (4-10 ggr eller mer än 10 ggr under 3 månader) vid tidpunkt 1 märkbart till modellen. Med andra ord innebär detta att om en elev har en hög grad av frånvaro, dricker sig berusad i hög grad samt är nedstämd så ökar det risken för att denna elev ett år senare har en hög grad av frånvaro.

De relativt starkaste prediktorerna var dricka sig berusad i hög grad och hög grad av frånvaro med en ökad risk på runt två. Detta indikerar att dessa elever hade en dubbelt så hög sannolikhet att ange en hög grad av frånvaro ett år senare än de som drack sig berusade i låg grad (Nej det har inte, det har hänt 1 gång till det har hänt 2-3 gånger) och rapporterade en låg grad av frånvaro (Nej det har inte, det har hänt 1 gång till det har hänt 2-3 gånger) när det kontrollerades för alla andra faktorer i modellen. *Sammanfattningsvis kan det sägas att hög grad av frånvaro angavs av tjejer och killar på Lindeskolan i lika stor utsträckning. Det fanns en ökad risk att rapportera en hög grad av frånvaro vid tidpunkt 2 om eleverna vid tidpunkt 1 drack sig berusade i hög grad, angav en hög grad av frånvaro samt var nedstämda.*

Referenslista

Harvey, A., Watkins, E., Mansell, W., & Shafran, R. (2004). *Cognitive behavioral processes across psychological disorders: A transdiagnostic approach to research and treatment.* New York: Oxford University Press Inc.

Skolverket (2008). *Rätten till utbildning. Om elever som inte går i skolan.* Rapport nr 309.

Skolverket (2010). *Skolfrånvaro och vägen tillbaka. Långvarig ogiltig frånvaro i grundskolan ur elevens, skolans och förvaltningens perspektiv.* Rapport nr 341.

Rapee, R. M., & Spence, S. H. (2004). The etiology of social phobia: Empirical evidence and an initial model. *Clinical Psychology Review, 24,* 737-767.

Bild på träd i skir grönska som ska symbolisera ungdomar och växandet!!!!!!
(Olika gröna nyanser)

För mer information kontakta följande personer

Representanter från Lindeskolan

Skolsköterska Ann-Marie Naulen-Lundin (ann-marie.naulen-lundin@lindesberg.se)
Kurator Maie Arvidsson (maie.arvidsson@lindesberg.se)
Rektor Torkel Freed (torkel.freed@lindesberg.se)
Rektor Eva Boström (eva.bostrom@lindesberg.se
Gymnasiechef Kent Hiding (kent.hiding@lindesberg.se)
Referensgrupp: Birgit Johansson (birgit.johansson@lindesberg.se), Bo Ahlström (bo.ahlstrom@lindesberg.se)

Forskargruppen CHAMP på Örebro universitet

Professor Steven Linton (steven.linton@oru.se)
Docent Maria Tillfors (maria.tillfors@oru.se)